

Stockholm 2020-10-01

Yttrande över remiss av promemoria med förslag till förordning om stöd för gröna och trygga samhällen

Sveriges Arkitekter är fack- och branschorganisationen för alla Sveriges arkitekter, inredningsarkitekter, landskapsarkitekter och planeringsarkitekter. Förbundet har över 13.600 medlemmar och ansluter cirka 88 procent av alla yrkesverksamma arkitekter i Sverige.

Sveriges Arkitekter yttrar sig härmed över promemorian med förslag till förordning om stöd för gröna och trygga samhällen. Sveriges Arkitekter är positiva till politiska styrmedel för att lösa de stora klimat- och miljöutmaningar som svenska städer idag står inför. På samma sätt är det av största vikt att utveckla socioekonomiska områden som missgynnats när det gäller stadsbyggnad.

Däremot är det enligt vår uppfattning inte optimalt med en åtgärd som samtidigt ska ge såväl gröna lösningar som trygga lösningar, då bakgrunden är två olika problem. Vi anser att det vore lämpligare om problemen tacklades från varsitt håll, med ett stöd för gröna städer som kan sökas för åtgärder i hela den byggda miljön och ett annat stöd för trygghetsstärkande åtgärder i utsatta områden. Förmodligen hade då skattepengarna kunnat nyttjas mer effektivt. Men med det sagt så är vi positiva till förslaget och tillstyrker det med följande synpunkter.

Kompetenskrävande syfte (3.1)

Det är utmärkt att regeringen vill jämna ut städers ojämlikhet och minska segregationen mellan olika områden och skapa mer varierande platser. Men om huvudsyftet är att stärka ekosystemtjänster och öka grönytorna så behövs även analyser göras för var ekosystemtjänster kan skapas, skyddas, stärkas eller släppas i stort.¹ Det behöver inte nödvändigtvis innebära att åtgärder för att exempelvis stärka ekosystemtjänster har störst betydelse eller inverkan i socioekonomiskt utsatta områden, utan de kan likväl behövas på andra platser i staden som har brister. Åtgärder för att öka ekosystemtjänster behövs över hela staden och är inte avgränsade till socioekonomiskt utsatta områden.

¹ <https://www.cocity.se/wp-content/uploads/2018/06/ekosystemtjanster-i-stadsplanering-en-vagledning-cocity.pdf>, sid 24 ff.

Det finns en risk att åtgärder för ekosystemtjänster och åtgärder för en ökad trygghet motverkar varandra. Ett inslag som upplevs som otryggt, exempelvis ett vildvuxet buskage, kan ha ett högt värde ur en ekologisk synpunkt. Därför går inte alltid den upplevda tryggheten ihop med hur stor biodiversiteten är på platsen. En välskött plats som upplevs som trygg har ofta en lägre mångfald än en plats som upplevs som misskött.

En åtgärd som kan göras för att förhindra att en plats upplevs som otrygg är att involvera medborgarna i projekten och informera om varför platsen ser ut som den gör. På så vis kan förståelsen för varför buskaget ser ut som det gör, förklaras samtidigt som den sociala integrationen kan förbättras.²

Trygghetsfrågor är komplexa och det krävs kunskap om hur dessa kan hanteras. Att använda standardiserade lösningar som att beskära eller ta bort buskage kan inte appliceras som lösning på alla platser. Skötseln är en viktig aspekt när det kommer till hur gröna ytor upplevs och för att stärka ekosystemtjänster.

Många socioekonomiska områden är ofta gröna redan men grönskan är ofta oprogrammerad och uppfattas inte som park. Forskning visar att den upplevda närheten till grönska har visat sig vara lägre i miljonprogrammets gröna förorter än på t ex Östermalm trots att andelen grönyta är mycket högre. Det handlar därmed om att förbättra tillgängligheten och att programmera ytor mer. Tillförs högre kvalitet, fler aktivitetsytor, målpunkter (såsom odlingar, utegym, perennplanteringar, lekplatser) till befintliga grönytor så kan den ökade användningen indirekt kan bidra till ökad trygghet.

Ställ krav på gestaltningskompetens genom hela processen

För att kunna förena ökad trygghet med fler ekosystemtjänster krävs en god och medveten gestaltning som kan bäras genom hela processen av planering, byggande och förvaltning. Krav på gestaltningskompetens i alla skeden borde därför vara ett krav. Det krävs också stor kunskap om ekosystemtjänster och trygghet för att båda syftena ska tillgodoses, vilket borde säkerställas och garanteras när projektpengar söks.

I avsnitt 3.1 beskrivs hur en omsorgsfull gestaltning kan bidra till långsiktig social hållbarhet, genom att skapa inbjudande, inkluderande och trivsamma platser. Vi anser att det bör vara ett krav i förordningen, och inte endast önskvärt, som uttrycks i avsnitt 3.4, att *"insatserna genomförs i medverkan med yrkesverksamma med sakkunskap inom de områden som berörs, såsom arkitektur, form- och design, och att insatserna således utförs med utgångspunkt i goda kunskapsunderlag"*. Detta för att säkerställa kvaliteten och att

² Persson S., A. & Smith, G., H. 2014. Biologisk mångfald i urbana miljöer – Förutsättningar, fördelar och förvaltning. CEC Syntes nr 02. Centrum för miljö- och klimatforskning. Lund: Lunds universitet. ISBN 978-91-981577-2-7, sid 56.

insatser med långsiktig verkan genomförs. Samt för att tydligare skärpa kraven i enlighet med det politiska målet för arkitektur, form och design.

Ekosystemsinsatser som görs behöver vara anpassade efter platsen och dess förutsättningar för att de ska vara effektiva. Det finns en risk att man applicerar "universallösningar" som att plantera ett nytt träd eller sätta upp insekshotell, där det i verkligheten kan krävas mer specifika insatser.³ Därför bör det ställas krav på att personer som besitter sådan kunskap, såsom biologer, landskapsarkitekter eller liknande, inkluderas i projektet.

Positivt med fler stödberättigade aktörer (3.2)

Det är bra och positivt att regeringen inser att det är viktigt att såväl kommuner som privata aktörer arbetar för att förbättra och stärka stadsgrönskan och ekosystemtjänsterna i staden, eftersom det i sin tur har en positiv effekt på olika aspekter av klimat- och miljöaspekter. Däremot är det, som berörts i avsnittet ovan, av stor betydelse att insatserna görs av personer eller företag som har stor kunskap om hur sådana insatser genomförs.

För kort tidsfrist för åtgärdernas slutförande (3.3.2)

Tidsbegränsningen att stöd endast får ges för åtgärder som slutförs inom två år från då stödet beviljats (9 §) anser vi vara en alldeles för kort tid för framför allt kommuner att hinna genomföra ett projekt på eftersom ledtiderna är så pass långa i själva genomförandet av åtgärderna. Detta eftersom kommunerna måste ta hänsyn till upphandling och utvärdering av entreprenad enligt LOU, vilket tillsammans med dialog, samverkansprocess, framtagning av förslag och projektering, gör att två år ofta är för kort tid, oberoende på åtgärdernas storlek.

Att genomföra ett projekt som har syftet att "*utveckla dessa områden i en grön och hälsosam riktning samtidigt som det skapas trygga, trivsamma och inkluderande utemiljöer med särskild omsorg om åtgärdernas gestaltning*", tar tid och kan kräva mer djupgående analyser och gestaltning av platsen, något som är mer tidskrävande än de två åren som förslaget anser rimligt. Att säkerställa att kvaliteten efterlevs kommer troligtvis kräva mer än två år, i synnerhet när projekten inte får vara påbörjade innan ansökan kommer in enligt 7 §.

³ Persson S., A. & Smith, G., H. 2014. Biologisk mångfald i urbana miljöer – Förutsättningar, fördelar och förvaltning. *CEC Syntes nr 02*. Centrum för miljö- och klimatforskning. Lund: Lunds universitet. ISBN 978-91-981577-2-7, sid. 52-53

För att verkligen möta behoven av trygghetsskapande åtgärder kan det behövas omfattande dialog och samverkansprocess med de boende i området. Denna process tar tid och måste få göra det. Om åtgärderna dessutom ska bidra med ekosystemtjänster kan det också behövas kunskapshöjande insatser för att kommunicera och motivera gröna lösningar.

Det är dock positivt att Boverket har möjlighet att göra undantag, men det finns eventuellt en risk att kommuner väljer att inte söka stödet på grund av den snäva tidsramen.

Komplicerat för mindre aktörer att söka stöd (3.5)

Stödet riktar sig till tämligen komplexa projekt där större kommuner och större privata aktörer har resurser för att ta fram såväl tänkbara projekt som finansiering. Men för mindre resursstarka kommuner och andra små aktörer är det en utmaning. Detta uppfattas på flera håll som ett återkommande problem i stöd från regeringen och Boverket. Kraven är ofta så pass komplexa och omfattande att det kräver särskild kompetens. Vi befarar därför att resurssvaga kommuner eller andra mindre aktörer kommer att få svårt att söka stödet.

Krav på underhållsplan i redovisning av åtgärdernas utförande (3.7)

Eftersom skötseln som en viktig aspekt för att främja ekosystemtjänster är det mycket bra att förslaget anger att slutredovisningen ska inkludera en uppföljande plan för underhåll och långsiktig förvaltning av åtgärderna. En grön miljö är dynamisk och det krävs en helhetsyn för att förbättra och främja gröna värden, från planering till skötsel.⁴ Tyvärr blir projekt efter ett par år "felskötta" och projekten är då förgäves.

För kort tidsfrist för redovisning av åtgärdernas utförande (3.7)

Vi bedömer att kravet på att slutredovisning ska ske redan sex veckor efter färdigställande är en för kort tidsfrist för att framför allt kommuner ska hinna ta fram en fullständig redovisning.

Ställ krav på dialogprocess

Att höja tryggheten med stadsgröniska och ekosystemtjänster kräver en dialogprocess med medborgare såväl som med planerare, byggare och förvaltare. Denna process måste få lov

⁴ Persson S., A. & Smith, G., H. 2014. Biologisk mångfald i urbana miljöer – Förutsättningar, fördelar och förvaltning. *CEC Syntes nr 02*. Centrum för miljö- och klimatforskning. Lund: Lunds universitet. ISBN 978-91-981577-2-7, sid 55-56.

att ta tid. Snabba åtgärder utan dialogprocess riskerar att motverka det ena eller det andra syftet.

Det vore önskvärt att stödet förutsatte åtgärder för lokalförankring så som medborgardialog. Detta eftersom inkludering av medborgarna kan ge projekten en längre varaktighet. De lokala medborgarna har kunskap om området och de lokala förhållandena som kan vara användbar kunskap för projekten. Att förankra projekten hos medborgarna är speciellt viktigt då det handlar om trygghetsåtgärder eftersom det är dessa personer som kommer att vistas och vara på platsen. Eventuellt upplever de andra saker som otrygga än vad som upplevs otryggt för en utomstående.

Att då på ett varsamt sätt genomföra projekten i samverkan med lokala aktörer och invånare ger då större chans att ha en långsiktighet i projekten samt att det kan ge en möjlighet för invånare att känna sig engagerade och stolta över sitt område. Medborgardialogen behöver vara långsiktig och följa projektet från initieringsfas till anläggning och förankras i den färdigbyggda miljön. Dialogen handlar inte enbart om att hämta information och idéer, den kräver medskapande på platsen där medborgare också är med och formar förändringen.

Tobias Olsson

Förbundsdirektör